

CUSSEGL GROND

Sessiun da favrer 2023

Incumbensa Censi concernent aclas ordaifer la zona da construcziun: Per salvar nosa ierta architectonica dovri ina nova strategia

Il cumenzament da december essan nus vegnids a savair, ch'il Cussegl dals chantuns ha approvà – suentar il «gea» dal Cussegl naziunal – ina moziun che prevesa in'amnestia per edifizis ch'èn vegnids construids avant pli che 30 onns ordaifer las zonas da construcziun. Dal rest na vala la decisiun betg mo per las aclas grischunas, mabain er per ils chalets vallesans e per las aclas tessinaisas.

Er sco consequenza da questa decisiun sin plaun federal ha il tema svelt survegnì schlantsch en las vals alpinas. Pliras agenturas da svilup regiunalas èn gia s'engaschadas per la promoziun, la sensibilisaziun e la revalitaziun d'edifizis ordaifer la zona da construcziun.

Questa novitad mussa, quant impurtant ch'igl è da sa fatschentar cun il tema dals edifizis rusticals, e quai betg mo sut l'aspect da las pretensiuns, mabain er sut l'aspect da las schanzas che quests edifizis pon porscher per l'avegnir da las aglomeraziuns. Nus savain fitg bain che questa ierta è oz periclitada seriusamain per differents motivs (edifizis agriculs da gronda valur istorica, architectonica e per la cuntrada, che na vegnan ussa betg pli utilisads, van nunfranadamain en decadenza): igl è perquai indispensabel da far tut il pussaivel per salvar, quai che po vegnir salvà.

Per perseguitar questa finamira dovri tenor noss avis ina nova tenuta areguard ils edifizis e stabiliments ordaifer la zona da construcziun: Lavurs da renovaziun da character conservativ e/u che vegnan accumpagnadas d'ina midada d'utilisaziun, ston vegnir favurizadas e promovidas, perquai ch'ellas gidan a proteger la cuntrada. Talas lavurs da renovaziun na dastgan pia betg vegnir consideradas sco excepziun (u schizunt vegnir impedidas tras ina tenuta senza cumpromiss), sco quai ch'igl è actualmain il cas. Questa nova strategia è er giustifitgada, perquai che l'edifizi ordaifer la zona da construcziun è ina ierta da valurs, resursas e savida, ch'è impurtanta per il futur da territoris periferics, per il bainstar da las burgaisas e dals burgais e per il svilup da novas puschidas en connex cun in turissem persistent e cun l'economia dal sector primar. Ins sto vesair las muntognas en ina moda dinamica che collia la tradiziun, la protecziun, la revalitaziun, ma er il spiert innovativ.

La finala represchentan ils purs la moda e maniera, co ch'igl è gartegià a noss antenats d'avair ina relaziun funcziunala, ma er armonica cun la cuntrada, cun quai ch'els èn s'adattads ed han schizunt chattà soluziuns genialas per pudair viver e lavurar sut circumstanzas savens fitg difficilas. Igl è perquai nosa obligaziun da conceder cuntinuitad a questa relaziun cun la cuntrada – cun far cleras adattaziuns a la societad che sa sviluppa.

Nus essan perquai da l'avis ch'igl è uras da surlavurar il rom giuridic actual, per che la sauna raschun domineschia l'applicaziun dals princips giuridics. Quels èn bain corrects sin il palpìri, ma els n'han nagut da far cun la dignitad da nossas muntognas e dals umans che han ina giada vivi qua. L'artitgel da lescha respectiv è – sco che Vus savais – l'artitgel 24 da la Lescha federala davart la planisaziun dal territori (e l'ordinaziun appartegenta). Natiralmain ston las prescripziuns adina esser severas e precisas, quai per pudair pussibilitar intervenziuns che respectan las furmas architectonicas tradiziunalas; ma igl è impurtant d'attribuir ina valur regiunala e culturala er als edifizis rurals ordaifer la zona da construcziun. Ina valur, nua che l'uman e la natira han ina relaziun positiva e plain respect.

Sperond che la Regenza haja la medema opiniun en quai che pertutga las resalvas menziunadas e la midada da paradigma en il sector da la cultivaziun dal terren ordaifer la zona da construcziun dumandain nus la Regenza dal Grischun da sa drizzar a la Conferenza dals chantuns alpìns e da s'engaschar – sur las deputaziuns respectivas en las Chombras federalas – per ina revisiun da la Lescha federala davart la planisaziun dal territori, che corresponda a las intenziuns preschentadas en questa intervenziun parlamentara.

Cuira, ils 15 da favrer 2023

Censi, Cramerì, Salis, Adank, Altmann, Beeli, Berweger, Brandenburger, Bundi, Candrian, Claus, Della Cà, Derungs, Dürler, Favre Accola, Feuerstein, Furger, Gansner, Grass, Haltiner, Hartmann, Heim, Heini, Hohl, Hug, Jochum, Kienz, Koch, Kohler, Laim, Lamprecht, Loepfe, Loi, Luzio, Maissen, Mani, Menghini-Inauen, Messmer-Blumer, Michael (Donat), Michael (Castasegna), Natter, Pfäffli, Righetti, Rodigari, Roffler, Sax, Schutz, Spagnolatti, Stiffler, Tanner, Thür-Suter, von Tschärner, Weber, Wieland, Zanetti (Sent)